

УДК 338.439.62:637.3

JEL Code Q11, Q13

Л.В. ПАРИЙ**(Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна)*

Формування попиту на сир на внутрішньому ринку України

Одним із визначальних факторів державного регулювання ринку молокопродуктів є практична реалізація наукових засад оцінки платоспроможного попиту споживачів. Метою статті є обґрунтування методів оцінки попиту на продукцію сиру з урахуванням суттєвих факторів впливу. На основі узагальнення теоретичних засад формування попиту розкрито розбіжність між потребами споживачів та їх попитом, а також обґрунтовано відмінність між макропопитом і мікропопитом. Здійснено аналіз динаміки продажів сиру сичужного, плавленого та кисломолочного в розрізі регіонів України. Обґрунтовано, що науково-практичне значення має кількісна оцінка взаємозв'язку між доходами і попитом споживачів, яка здійснюється на основі визначення показника еластичності. Використовуючи статистичні дані, визначено еластичність реалізованого попиту на різні види сиру від доходів в розрізі регіонів України. Доведено, що в основі механізму формування платоспроможного попиту на сир лежать фактори впливу зовнішнього маркетингового середовища. Серед цих факторів основними є економічні, які проявляються в темпах зростання валового внутрішнього продукту, рівні грошових доходів споживачів та співвідношенні роздрібних цін на споживчі товари.

Ключові слова: ринок сиру, попит, потреби, роздрібний товарообіг, споживачі, грошові доходи, фактори впливу, еластичність.

Л.В. ПАРИЙ*(Національний університет біоресурсів і природопольовання України, г. Киев, Украина)*

Формирование спроса на сыр на внутреннем рынке Украины

Одним из определяющих факторов государственного регулирования рынка молокопродуктов является практическая реализация научных основ оценки платежеспособного спроса потребителей. Целью статьи является обоснование методов оценки спроса на продукцию сыра с учетом значительных факторов воздействия. На основе обобщения теоретических основ формирования спроса раскрыто расхождение между потребностями потребителей и их спросом, а также обосновано различие между макроспросом и микроспросом. Осуществлен анализ динамики продаж сыра сичужного, плавленого и кисломолочного в разрезе регионов Украины. Обосновано, что научно-практическое значение имеет количественная оценка взаимосвязи между доходами и спросом потребителей, которая осуществляется на основе определения показателя эластичности. Используя статистические данные, определена эластичность реализованного спроса на различные виды сыра от доходов в разрезе регионов Украины. Доказано, что в основе механизма формирования платежеспособного спроса на сыр лежат факторы влияния внешней маркетинговой среды. Среди этих факторов основными являются экономические, которые проявляются в темпах роста валового внутреннего продукта, уровне денежных доходов потребителей и соотношении розничных цен на потребительские товары.

Ключевые слова: рынок сыра, спрос, потребности, розничный товарооборот, потребители, денежные доходы, факторы влияния, эластичность.

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор М.П. Талавіря.

Shaping of Demand for Cheese on Domestic Market of Ukraine

One of the determinative factors in state regulation of the milk product market is practical implementation of scientific principles of the actual consumer demand evaluation. The purpose of the article is substantiation of the methods for evaluation of demand for cheese products in view of the essential impact factors. On the basis of summarization of the demand shaping theoretical principles, the discrepancy is shown between the needs of consumers and their demand, and the difference is grounded between macrodemand and microdemand. Subjected to analysis is dynamics of sales of rennet, melted and lactic cheese for regions of Ukraine separately. It is grounded that of scientific and practical importance is the quantitative evaluation of interrelation between incomes and demands of consumers which is made on the basis of elasticity index determination. Using statistical data the elasticity of realized demand for various cheese types is determined from incomes for regions of Ukraine separately. It is shown that the actual cheese demand shaping mechanism is based upon impact factors of external marketing medium. Among these factors the main are economic which reveal themselves in the growth rate of the gross national product, level of cash incomes of consumers and ratio of retail prices for consumer goods.

Keywords: cheese market, demand, needs, retail turnover, consumers, cash incomes, impact factors, elasticity.

Постановка проблеми. Функціонування ринкового механізму об'єктивного регулювання всіх ланок діяльності національного господарства, який включає основні взаємопов'язані елементи, такі як: платоспроможний попит, пропозицію, ринкову ціну та економічну конкуренцію, здійснюється під впливом факторів внутрішнього, зовнішнього та міжнародного середовища. Останні зумовлюють коливання у співвідношенні попиту і пропозиції в часі та просторі. При цьому визначальним для державного регулювання ринку молокопродуктів загалом і ринку сиру зокрема, є втілення наукових засад щодо самого процесу формування платоспроможного попиту споживачів на цьому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії формування і розвитку попиту споживачів як економічної категорії досліджували такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені – економісти, як В.Д.Базилевич, К.С.Базилевич, С.С.Гаркавенко, С.Брю, Н.І.Гражевська, К.Маконнен, С.В.Мочерний, Г.С.Орехівський, Г.Г.Осадна, В.Н.Попов, П.В.Шваб. Наукові роботи цих фахівців являють собою теоретичну базу щодо механізму формування попиту на споживчі товари. Проте питання розвитку попиту на ринку сиру в цих працях окремо не висвітлені.

Мета дослідження – на основі узагальнення теоретико-методичних засад формування попиту на ринку сиру, обґрунтувати методи оцінки розвитку попиту на продукцію сиру з урахуванням суттєвих факторів впливу.

Виклад основного матеріалу. Специфічною формою вираження потреб споживачів в ринковому механізмі господарювання є попит. Американські економісти К.Макконнен та С.Брю [5] визначають попит як кількість продукту, який споживачі готові та спроможні купити за певну ціну з можливих цін упродовж відповідного часу. Отже платоспроможний

попит, як економічна категорія, хоча і пов'язана з потребами споживачів, але це не тотожні категорії. Розбіжність між потребою і попитом полягає в тому, що попит є частиною суспільної потреби в товарах, яка забезпечена грошовим еквівалентом.

Таким чином у зв'язку з тим, що потреби масштабніші за попит, останній набуває певної динамічності, що зумовлює важливість врахування їх розбіжностей. Виходячи із ієрархії потреб попит акумулює найбільш нагальні з них. Отже, чим більше прискорення розвитку потреб порівняно з попитом, тим більш він динамічний і складніше піддається вивченню. В зв'язку з цим для більш глибокого вивчення і прогнозування попиту споживачів необхідно здійснювати економічно обґрунтовану оцінку тенденцій розвитку потреб в товарах.

Попит на молокопродукти і різні типи сирів підрозділяється на макро – і мікропопит. Це розмежування здійснюється перш за все за товарною ознакою, тобто до макропопиту відноситься попит в цілому, а також попит щодо укрупненої товарної групи (сир сичужний, плавлений та кисломолочний; молоко та продукти молочні і т.д.), а до мікропориту – попит на окремі товари в середині товарної групи (сир зелений, сири тверді й т.д.).

Макропопит і мікропорит також розмежовуються виходячи із соціально-економічних характеристик суб'єктів попиту. При тому підході під мікропопитом слід розуміти нероздільний елемент сукупного купівельного попиту, тобто попит окремої споживчої одиниці. Зазвичай таким елементом є попит одного домогосподарства. Під макропопитом розуміється інтегральний попит великих соціальних груп.

Методологія такого розмежування важлива для практичного вивчення купівельного попиту. Характеристика мікропопиту змінюється для кожного домогосподарства. Отже він може розглядатися як випадкова подія. Вивчення ж платоспроможного попиту на більш високому (регіональному) рівні,

тобто стосовно сукупності домогосподарств, дозволяє встановлювати певні закономірності його розвитку. Проте характеристика макропопиту, який є узагальненим вираженням макропопиту, не в повній мірі визначає кожне окреме значення останнього. В той же час зв'язок між характеристиками макропопиту і мікропопиту цілком конкретні. Оцінка їх взаємозалежності можлива завдяки тому, що відповідні закономірності кількісно оцінюються методами математичної статистики.

В залежності від співвідношення попиту і пропозиції розрізняють реальний і реалізований

попит. Реальний попит – це платоспроможна потреба в товарах, яка представлена на ринку, або потенційно можливий обсяг попиту.

Реалізований попит дорівнює кількості дійсно придбаних споживачами одиниць даного товару. Реалізований попит відрізняється від реального при невідповідності попиту пропозиції. Адже недостатність пропозиції зумовлює незадоволений попит.

Дані, які характеризують реалізований попит по сичужному, плавленому та кисломолочному сиру в розрізі окремих областей, наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка продажів сиру сичужного, плавленого та кисломолочного в розрізі регіонів України в 2005, 2010 – 2012 роках

Регіони	Млн. грн.				2012р – в % до 2010р
	2005	2010	2011	2012	
Україна	849,0	3089,8	4025,7	4861,4	157,3
АР Крим	31,0	111,9	147,9	198,4	177,3
Вінницька обл.	20,2	62,4	84,3	99,9	160,0
Волинська обл.	16,5	51,8	67,9	85,8	165,7
Дніпропетровська обл.	75,3	272,4	343,9	420,4	154,3
Донецька обл.	70,8	279,9	360,3	451,6	161,4
Житомирська обл.	16,0	55,3	75,5	86,7	156,7
Закарпатська обл.	24,0	65,8	86,1	92,5	140,7
Запорізька обл.	34,9	118,1	153,8	191,9	162,6
Ів.-Франківська обл.	14,1	53,4	73,3	85,2	159,4
Київська обл.	27,2	134,4	187,8	249,5	185,6
Кіровоградська обл.	13,2	48,7	61,2	74,6	153,0
Луганська обл.	24,9	100,6	131,4	169,9	169,0
Львівська обл.	49,8	165,3	209,1	236,4	143,0
Миколаївська обл.	15,8	62,6	82,5	99,8	159,3
Одеська обл.	46,5	198,1	262,3	323,1	163,1
Полтавська обл.	22,7	79,4	104,2	125,2	157,8
Рівненська обл.	14,8	48,3	63,8	74,8	155,0
Сумська обл.	15,7	43,2	57,5	69,8	161,6
Тернопільська обл.	11,9	42,0	54,1	59,7	142,0
Харківська обл.	60,8	206,8	264,0	310,8	150,3
Херсонська обл.	16,4	56,5	72,4	87,5	154,9
Хмельницька обл.	16,2	57,5	75,3	87,2	151,1
Черкаська обл.	15,8	61,3	81,6	94,9	154,8
Чернівецька обл.	12,9	45,3	56,2	60,9	134,3
Чернігівська обл.	14,2	48,2	62,8	75,5	156,6
м. Київ	159,3	586,5	759,4	886,2	151,1
м. Севастополь	8,0	34,1	47,0	63,2	185,6

Джерело: розраховано автором за даними [9, с. 327; 10, с. 264].

Наведені дані свідчать про те, що реалізація різних типів сиру в торговельній мережі в 2012 р. порівняно з 2010 р. збільшилась на 57,3 %. В розрізі окремих регіонів України приріст продажів сирної продукції за цей період варіював від 12,6 % (Запорізька обл.) до 77,3 % (АР Крим). В цілому по Україні продажі сиру сичужного, плавленого та кисломолочного в 2012 р. порівняно з 2005 р. зросли більш ніж у 5,7 рази. За цей час спостерігається

стрімка позитивна динаміка реалізованого попиту на сиру продукцію в розрізі всіх регіонів України. Отже, основна, загальна тенденція розвитку попиту на різні типи сиру, носить в значній мірі детермінований характер і проявляється в його систематичному рості.

В основі механізму формування платоспроможного попиту на споживчому продовольчому ринку загалом, і ринку сирної

продукції зокрема, лежать фактори впливу зовнішнього маркетингового макросередовища. Серед цих факторів найбільш суттєвим є: соціокультурні, демографічні, економічні, природні.

Економічні фактори проявляються, перш за все, в темпах зростання валового внутрішнього продукту, а також в рівні грошових доходів споживачів та співвідношенні роздрібних цін на споживчі товари. Окрім того ці фактори проявляються, як справедливо зазначають окремі вчені [2, с. 25], в темпах інфляції, рівні зайнятості, платіжному балансі, стабільності національної валюти.

Дію факторів, які формують платоспроможний попит, необхідно розглядати в динаміці, тому що ступінь їх впливу змінюється в часі. Крім того більшість факторів взаємопов'язані, що зумовлюється взаємозамінністю та спорідненістю потреб. Взаємозамінність на ринку проявляється в альтернативному, а спорідненість – в комплексному попиті.

Всі фактори, які впливають на попит, в економічній науці поділяються на дві групи: фактори, які можна кількісно оцінити; фактори, вплив яких на величину попиту кількісно не вимірюється (споживчі звички, національні традиції, звичаї та ін.).

Основний вплив на формування і розвиток платоспроможного попиту здійснюють чинники першої групи.

Всі чинники класифікуються також в залежності від того, який попит вони визначають – в цілому чи на окремі товари. За цією ознакою фактори можна підрозділити на загальні та часткові. До загальних відносяться чинники, які здійснюють зміни платоспроможного попиту на всі споживчі товари, а саме: загальна чисельність споживачів; соціальна структура суспільства; грошові доходи населення; співвідношення між чисельністю міського і сільського населення; зміни загального рівня цін на споживчі товари.

Часткові чинники визначають специфічні особливості формування і розвиток платоспроможного попиту по окремих товарних ринках, в тому числі і ринку сирної продукції.

Аналіз розвитку попиту на сирну продукцію показує, що поряд із суттєвими чинниками, які зумовлюють детермінований характер провідної тенденції зростання попиту, на нього впливає множина інших, менш суттєвих чинників, що мають випадкову природу. Діють вони на реалізований попит із різною інтенсивністю, а інколи і в різних напрямках. Їх вплив на зміну попиту має другорядне, порівняно з провідною тенденцією, значення і носять в певній мірі стохастичний характер. Проте не рахуватися з такими чинниками не можна. Їх дія зумовлює низку особливостей і складнощів. Зокрема, практично неможливо однозначно визначити об'єм і структуру попиту на різні типи сиру, встановити до дрібниць точні пропорції його розвитку, адже як свідчить досвід проведення наукових економічних досліджень, неможливо повністю врахувати всі фактори впливу на попит, особливо кількісну міру і спрямованість дії кожного із них.

При вивченні формування і розвитку попиту на різні типи сиру необхідно також розрізняти чинники впливу на динаміку попиту в грошовому і натуральному вимірах. Зміна ціни [8], не змінюючи загальної суми грошових засобів, які використовуються споживачами для купівлі того чи іншого типу сиру, може суттєво вплинути на кількість натуральних одиниць сирної продукції, що куплена споживачем. В зв'язку з цим динаміка попиту в грошовому вимірі може не співпадати з динамікою попиту в натуральному вимірі.

Вплив різних факторів на платоспроможний попит окремих типів сиру не однаковий. Провідна роль серед них належить грошовим доходам споживачів. Офіційно доходи населення включають обсяг нарахованих у грошовій та натуральній формі: заробітної плати (включаючи одержану й з-за кордону), прибутку та змішаного доходу, одержаних доходів від власності, соціальної допомоги та інших поточних трансфертів [7, с. 281].

Купівельні фонди населення, які спрямовані на купівлю споживчих товарів в підприємствах торгівлі більш як на 90 % формують обсяг роздрібного товарообігу. Отже для аналізу взаємозв'язку платоспроможного попиту на сирну продукцію з купівельними фондами, в якості останніх економічно коректним буде використання показника загального обсягу товарообороту (табл. 2).

Дані табл. 2 дають змогу ґрунтовно проаналізувати строкатість середньодушових купівельних фондів та їх витрат на сирну продукцію в регіональному розрізі.

Як бачимо, приріст загального обсягу роздрібного товарообороту на одну особу в 2013 р. порівняно з 2011 р. коливався від 8 % (Тернопільська та Чернівецька області) до 42 % (м. Севастополь). В цілому по Україні приріст торговельної діяльності по цьому показникові становив 24 %.

Темпи приросту продаж сиру сичужного, плавленого та кисломолочного на одну особу в цьому періоді варіювали від 21 % (Чернівецька обл.) до 60 % (АР Крим та м. Севастополь). В той же час в цілому по Україні приріст реалізованого попиту на сирну продукцію становив 41 %. Отже, можна стверджувати, що із зростанням купівельних фондів споживачі більше купують висококалорійних та біологічно цінних продуктів харчування, до яких належать і сири.

Не зважаючи на взаємозв'язок між купівельними фондами споживачів і платоспроможним попитом, їх необхідно розрізняти. Якщо купівельні фонди представляють собою розрахункову величину, то платоспроможний попит – це реально діючий елемент ринкового механізму, який діє під впливом багатьох чинників, в тому числі й таких, вплив яких взагалі кількісно виміряти неможливо або можливо лише з певною мірою наближення. Під впливом таких чинників обсяги купівельних фондів споживачів і платоспроможний попит можуть не співпадати.

Таблиця 2

Динаміка роздрібного товарообігу торговельних підприємств і продажів сиру сичужного, плавленого та кисломолочного на одну особу в розрізі регіонів України за 2011-2013 роки, грн.

Регіони	Роздрібний товарообіг торговельних підприємств на одну особу				Продажі сиру сичужного, плавленого та кисломолочного на одну особу			
	2011	2012	2013	2013 в % до 2011	2011	2012	2013	2013 в % до 2011
Україна	7659	8885	9520	124	88	107	124	141
АР Крим	6551	8418	9241	141	75	101	120	160
Вінницька обл.	4477	5104	5396	121	52	61	70	135
Волинська обл.	5692	6883	7847	138	65	83	102	157
Дніпропетровська обл.	8985	10572	11436	127	104	127	149	143
Донецька обл.	7091	8574	9211	130	82	103	120	146
Житомирська обл.	5147	5682	6253	121	59	68	81	137
Закарпатська обл.	5994	6155	6433	107	69	74	84	122
Запорізька обл.	7447	8943	9593	129	86	107	125	145
Ів.-Франківська обл.	4620	5140	5454	118	53	62	71	134
Київська обл.	9503	12082	13072	138	109	145	170	156
Кіровоградська обл.	5291	6220	6589	125	61	75	86	141
Луганська обл.	5007	6253	6656	133	58	75	87	150
Львівська обл.	7150	7753	7787	109	82	93	101	123
Миколаївська обл.	6074	7073	7582	125	70	85	99	141
Одеська обл.	9548	11256	12064	126	110	135	157	143
Полтавська обл.	6114	7085	7422	121	71	85	97	137
Рівненська обл.	4808	5394	5758	120	55	65	75	136
Сумська обл.	4321	5065	5293	122	50	61	69	138
Тернопільська обл.	4346	4612	4693	108	50	55	61	122
Харківська обл.	8351	9440	10208	122	96	186	133	139
Херсонська обл.	5801	6750	7234	125	67	81	94	140
Хмельницька обл.	4945	5518	5709	115	57	66	74	130
Черкаська обл.	5539	6211	6661	120	64	75	87	136
Чернівецька обл.	5398	5602	5807	108	62	67	75	121
Чернігівська обл.	4997	5810	6334	127	58	70	83	143
м. Київ	23527	26099	27903	119	270	311	361	134
м. Севастополь	10732	13780	15231	142	123	165	197	160

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [10, с. 262, 264; 9, с. 49].

В зв'язку з цим науково-практичне значення має кількісна оцінка взаємозв'язку між доходами і попитом споживачів, яку можна виконати основі еластичності, тобто здатності однієї економічної змінної реагувати на зміни, що відбуваються в іншій економічній змінній. Для цього необхідно розрахувати коефіцієнт еластичності попиту за грошовим доходом як відношення відсоткової зміни обсягу попиту на товар до відсоткової зміни обсягу доходу споживача за формулою [1, с. 60]:

$$E_{ng} = \frac{\Delta Q_n}{Q_n} \div \frac{\Delta D}{D},$$

де E_{ng} – коефіцієнт еластичності попиту за доходом;

ΔQ – зміна обсягу попиту;

Q_n – обсяг попиту до його зміни;

ΔD – зміна обсягу доходу;

D – обсяг доходу до його зміни.

За цією моделлю нами визначена еластичність реалізованого попиту на сир сичужний, плавлений та кисломолочний за грошовими доходами населення в розрізі регіонів України за дев'ять років (табл. 3).

Еластичність реалізованого попиту на сир сичужний, плавлений та кисломолочний від доходів в розрізі регіонів України за 2005-2013 роки

Регіони	Роздрібний товарообіг торговельних підприємств на одну особу (грн.)			Реалізований попит на сир сичужний, плавлений та кисломолочний на одну особу (грн.)			Коефіцієнт еластичності (E)
	2005	2013	2005 в % до 2013	2005	2013	2005 в % до 2013	
АР Крим	1738	9241	531,7	16	120	750,0	1,41
Вінницька обл.	1321	5396	408,5	12	70	583,3	1,43
Волинська обл.	1763	7847	445,1	16	102	637,5	1,43
Дніпропетровська обл.	2428	11436	471,0	22	149	677,2	1,44
Донецька обл.	1702	9211	541,2	15	120	800,0	1,48
Житомирська обл.	1334	6253	468,7	12	81	675,0	1,44
Закарпатська обл.	2142	6433	300,3	19	84	442,1	1,47
Запорізька обл.	2085	9593	460,1	19	125	657,9	1,43
Ів.-Франківська обл.	1125	5454	484,8	10	71	710,0	1,47
Київська обл.	1713	13072	763,1	15	170	1133,3	1,49
Кіровоградська обл.	1374	6589	479,6	12	86	716,7	1,49
Луганська обл.	1148	6656	579,8	10	87	870,0	1,50
Львівська обл.	2146	7787	362,9	19	101	531,6	1,47
Миколаївська обл.	1443	7582	525,4	13	99	761,5	1,45
Одеська обл.	2150	12064	561,1	19	157	826,3	1,47
Полтавська обл.	1621	7422	457,9	15	97	646,7	1,41
Рівненська обл.	1422	5758	404,9	13	75	576,9	1,42
Сумська обл.	1426	5293	371,2	13	69	530,8	1,43
Тернопільська обл.	1191	4693	394,0	11	61	554,6	1,41
Харківська обл.	2388	10208	474,5	22	133	604,6	1,27
Херсонська обл.	1622	7234	446,0	15	94	626,7	1,40
Хмельницька обл.	1813	5709	315,0	12	74	616,7	1,96
Черкаська обл.	1306	6661	510,0	12	87	725,0	1,42
Чернівецька обл.	1580	5807	367,8	14	75	535,7	1,46
Чернігівська обл.	1350	6334	469,2	12	83	691,7	1,47
м. Київ	6571	27903	424,6	59	361	611,9	1,44
м. Севастополь	2337	15231	651,7	21	197	938,1	1,44

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [10, с. 262, 264; 9, с. 49].

Яв видно з табл. 3, коефіцієнт еластичності попиту на сирну продукцію за 2005-2013 роки в залежності від грошових доходів споживачів коливався від 1,27 (Харківська обл.) до 1,96 (Хмельницька обл.). В переважній більшості регіонів цей показник знаходиться в межах від 1,41 до 1,50.

Дослідження показують [1], що коефіцієнт еластичності реалізованого платоспроможного попиту за грошовими доходами товарів першої необхідності, по величині, зазвичай, менше одиниці, а зі зменшенням нагальності даної потреби величина коефіцієнта еластичності зростає і стає більшою одиниці.

Коефіцієнт еластичності реалізованого платоспроможного попиту на сир сичужний, плавлений та кисломолочний за грошовими доходами населення в цілому по Україні за 2005-2013 роки становив 1,45. Це означає, що із збільшенням грошових доходів споживачів на 1% платоспроможний попит споживачів на сирну продукцію, яка офіційно враховується в роздрібному

товарообігу торговельних підприємств, збільшується на 1,45%.

В економічній теорії зарубіжними і вітчизняними вченими виокремлено вплив неекономічних факторів на динаміку попиту. Серед цих факторів основними є [3, с. 293]:

- кількість покупців, збільшення якої веде до збільшення ринкового попиту і навпаки;
- очікування споживачів, зокрема очікування зростання цін у майбутньому збільшує поточний реалізований попит і навпаки;
- місткість ринку – чим більше розвинений ринок, тим більше він спонукає потенційних споживачів до пошуку нових джерел щодо збільшення свого платоспроможного попиту;
- сезонність продажів товарів (наприклад якщо в літній період збільшується споживання плодоовочевої продукції, то зазвичай сповільнюється платоспроможний попит на продукцію тваринництва).

На рівень платоспроможного попиту споживачів сирної продукції безпосередній вплив має ціна

конкретної асортиментної позиції сиру. Залежність між ціною і величиною платоспроможного попиту зумовлюється ефектом доходу та ефектом заміщення.

Як справедливо зазначають окремі вчені [6, с. 180], ефект доходу вказує на те, що за нижчої ціни товару споживач може купити його, не відмовляючи собі у придбанні інших альтернативних товарів. Ефект заміщення проявляється в тому, що за нижчої ціни покупець зорієнтований на придбання дешевшого товару, замість дорожчих аналогів.

Висновки. Формування попиту на продукцію сиру на рівні країни слід оцінювати як макропит по укрупненій товарній групі. При цьому реалізований попит по сиру сичужному, плавленому та кисломолочному характеризується динамікою його продажів в розрізі регіонів України.

Основними факторами впливу на формування ринку сиру є: соціокультурні, природні, демографічні, економічні. Останні акумулюють купівельні фонди населення, які майже повністю формують обсяг роздрібного товарообігу. Таким чином, взаємозв'язок між платоспроможним попитом на сир і купівельними фондами можна оцінювати за допомогою показника загального обсягу товарообігу. При цьому науково-практичне значення має кількісна оцінка залежності попиту на сир сичужний, плавлений та кисломолочний від грошових доходів споживачів, яку можна виконати на основі еластичності.

4 Список використаних джерел

1. *Базилевич В.Д.* Ринкова економіка: основні поняття і категорії. Навчальний посібник. – 2-ге вид., стер. / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич – К.: Знання, 2008. – 263 с.

2. *Гаркавенко С.С.* Маркетинг: Підручник / С.С. Гаркавенко. – К.: Лібра, 2002. – 712 с.

3. Економічна теорія: Політекономія: підручник / [В.Д. Базилевич, В.М. Попов, К.С. Базилевич, Н.І. Гражевська]: за ред. В.Д. Базилевича. – 8-ме вид., переробл. і доповн. – К.: Знання, 2012. – 702 с.

4. *Кобута І.В.* Аграрна політика підтримки сільського господарства – нові виклики у зв'язку із вступом України до СОТ / І.В. Кобута // Облік і фінанси АПК. – 2008. – № 3. – С. 34-39.

5. *Маконнен К.* Аналітична економія. Частина 2 / К. Маконнен, С. Брю; перекл. з англ. – Львів: Просвіта, 1999. – 650 с.

6. *Мочерний С.В.* Економічна теорія: Навч. посіб. / С.В. Мочерний. – Видання 4-те, стереотипне. – К.: Видавничий центр «Академія», 2009. – 639 с.

7. *Орехівський Г.А.* Політекономія. Навч. посібник / Г.А. Орехівський. – 2-ге вид. – К.: Каравела, 2010 – 440 с.

8. *Осадча Г.Г.* Ціноутворення на продукцію харчової промисловості / Г.Г. Осадча, І.М. Власенко // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 2. – С. 110-114.

9. Статистичний збірник «Регіони України». Частина 2. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 783 с.

10. Статистичний щорічник України за 2013 рік / Державна служба статистики України. – К.: ТОВ Видавництво «Консультант», 2014. – 533 с.

11. *Шваб П.В.* Витрати і доходи домогосподарств України в період економічної кризи / П.В. Шваб // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – С. 96-99.